

УДК 378.011.3

Масленникова Т. А.
Кіровоградський інститут
регіонального управління та економіки

НАУКОВЕ ОПИСАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ОСНОВ ТА ПРАКТИЧНОЇ ЧАСТИНИ ВИЗНАЧЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНOSTІ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

У науковій статті проведено аналіз нормативно-методичної документації щодо забезпечення підготовки фахівців до професійної діяльності, приведено теоретичні основи та практичні результати опитування сформованості мотивації до професійної діяльності майбутніх юристів (констатувальний експеримент). Проведений аналіз свідчить про те, що не дивлячись на наявний досвід професійної підготовки юристів, урахування специфіки становлення і розвитку юридичної освіти в Україні та залучення передового світового досвіду інноваційних методів в юридичній педагогіці, формування економіко-правової компетентності у майбутніх юристів залишається недостатньо дослідженою. Економіко-правова компетентність майбутніх юристів розглядається нами як необхідний компонент вмісту професійної фахової підготовки в системі юридичної освіти.

Ключові слова: констатувальний експеримент, професійна юридична діяльність юриста, мотивація до юридичної діяльності.

У законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, у “Національній доктрині розвитку освіти”, в указі Президента України “Про основні напрями реформування вищої освіти в Україні” наголошується, що модернізація вищої освіти має бути спрямована на її гуманізацію, зростання інтелектуального, духовно-морального потенціалу особистості та суспільства, забезпечення підготовки фахівця до життя та професійної діяльності, збереження кращих національних традицій.

Практика економіко-фахової підготовки майбутніх юристів має розкривати нові можливості для економіко-культурного, фахового професійного розвитку й особистісного формування майбутнього юриста, як фахівця вищого ґатунку – розбудовника ринкової правової держави.

Нові перспективи розвитку вищої професійної освіти зумовлюють необхідність філософського осмислення освіти загалом і вітчизняної зокрема, що знайшло відображення у працях В. П. Андрущенко, І. А. Зязюна, В. Г. Кременя, Л. В. Губерського, В. С. Лутая та ін. Проблеми реалізації юридичної діяльності в умовах глобалізації та трансформації національних правових систем, інтеграції України у світовий та європейський правовий простір, філософії та методології юридичної діяльності, вищої юридичної освіти були досліджені у роботах С. Д. Гусарева, В. С. Журавського, М. В. Костицького, В. Ф. Опришка, О. Ф. Скакун, Б. О. Чупринського, Ю. С. Шемшученка.

Мета статті – проведення констатувального експерименту для визначення стану готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності.

Дослідження розпочали з вивчення сформованості мотивації студентів до майбутньої професійної діяльності. Для цього було проведено анкетування студентів 1-2 курсів. Метод анкетування обраний тому, що він є, за баченням Н. Кузьміної, одним із найбільш конструктивних методів для збору інформації про стан готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності. Крім того, за допомогою анкетування можна "... зібрати значний фактичний матеріал за досить короткий час, хоча між дослідником і респондентом не існує безпосереднього зв'язку" [1].

Для визначення сформованості мотивації та виявлення основних мотивів економіко-правової компетентності майбутніх юристів, було складено анкету, запитання якої давали на них відповідь. Анкета розроблена на основі методики "Вивчення мотивів навчальної діяльності студентів" А. Реана та В. Якуніна [2; 3]. Наведемо приклад такої анкети, яку ми використовували для визначення економіко-правової компетентності серед студентів Кіровоградського інституту регіонального управління та економіки, Кіровоградського інституту ім. Святого Миколая МАУП, Кіровоградського інститут розвитку людини "Україна". В експерименті приймали участь 424 студенти.

Анкета

для студентів вищих навчальних закладів, майбутніх юристів

Будь ласка, уважно прочитайте запитання і дайте відповіді "так" або "ні" та позначте обраний варіант відповіді.

Отримані бали додаються.

1. Впевнений у своєму виборі професії – 2 бали.
2. Мені байдуже, яку спеціальність я отримаю – 0 балів.
3. Батьки та друзі схвалили вибір професії – 1 бал.
4. Хочу бути висококваліфікованим працівником – 2 бали.
5. Навчаюсь, щоб тільки отримати диплом – 0 балів.
6. Заробітна плата головний мотив при виборі професії – 1 бал.
7. Вважаю, що професія юриста є "модою" часу – 0 балів.
8. Опанування економіко-правовою компетентністю підвищить особистий престиж – 1 бал.
9. Постійно готуюсь до занять, щоб стати висококваліфікованим фахівцем – 2 бали.
10. Навчаюсь, щоб не відставати від однокурсників – 0 балів.
11. Постійно готуюсь до занять, щоб уникнути доган за неуспішність – 0 балів.
12. Хочу бути прикладом для оточуючих – 1 бал.
13. Упевнений, що рівень професійної підготовки є запорукою успіху в майбутньому – 2 бали.
14. Перекоаний, що правова система є основою розвитку держави – 2 бали.
15. Упевнений, що опанування економіко-правовою компетентністю допоможе

оволодіти професією на високому рівні – 2 бали.

16. Упевнений, що економіко-правові знання та вміння їх використовувати нададуть переваги під час працевлаштування – 1 бал.

17. Економічна і правова культури та їх використання у професійній діяльності юриста сприятимуть поліпшенню матеріального благополуччя – 1 бал.

18. Опанування економіко-правовою компетентністю дає можливість бути кращим за інших – 1 бал.

19. Оволодіння економіко-правовою компетентністю (професійна та економічна культура) полегшують працю юриста та економлять час – 1 бал.

20. В період навчання планує, де і на якій посаді зможе працювати – 1 бал.

21. Лише після закінчення ВНЗ визначусь, де буду працювати – 0 балів.

22. Навчаюсь, щоб отримувати стипендію – 1 бал.

23. Інше, чого не має в анкеті.

Перша група мотивів. Мотиви на отримання знань зі спеціальності та використання їх у професійній діяльності – 2 бали за відповідь “так” 1, 4, 9, 13, 14, 15.

Друга група мотивів. Соціальні мотиви та особистісно-престижні – 1 б. за відповідь “так” на питання 3, 6, 8, 12, 16, 17, 18, 19, 20, 22.

Третя група мотивів. “Негативні мотиви” – 0 б. за відповідь “так” на питання 2, 5, 7, 10, 11, 21.

Висновки. Перевага мотивів першої групи свідчить про ступінь потреби та мотиви вибору професії. Перевага мотивів з другої групи свідчить про усвідомлення недоліків у підготовці до майбутньої професії. Вибір мотивів третьої групи вказує на низький епізодичний інтерес до майбутньої професії.

Результати занесені до табл. 1.

Таблиця 1

Результати сформованості мотивації до професійної діяльності майбутніх юристів (констатувальний експеримент)

Рівень сформованості мотивації	Результати констатувального Експерименту	
	Абсолютна кількість (Абс)	Відсоток (%)
Високий	64	15,1
Середній	162	38,2
Низький	198	46,7
Всього брало участь	424	100

Запитання анкети дали змогу виявити бажання студентів бути юристами та причини таких бажань. Усі студенти, які перебувають на

високому рівні мотивації (15,1%), впевнені в своєму виборі професії і вступили до ВНЗ з бажанням отримати вищу освіту, оскільки вбачають основу розвитку держави, її економіки в сильній правовій державі. Це студенти, які бажають стати компетентними фахівцями, відданими своїй справі. Тобто у цих студентів проявились професійні мотиви. У студентів із середнім рівнем сформованості мотивації (38,2%) переважали соціальні (особистісно-престижні) мотиви, пов'язані з матеріальним положенням працівників банків і престижністю посад. Але переважна більшість студентів (46,7%) показали, що їм байдуже, яку спеціальність вони отримають. Вони протягом 4-5 років будуть зайняті і не думатимуть про роботу. Після закінчення вищого навчального закладу вони визначаться, де будуть працювати.

Результати анкетування засвідчили, що більшість студентів не розуміють цінності та значущості професії юриста в розбудові демократичного суспільства, тому і не визначились із майбутньою спеціальністю.

Ми репрезентували студентам на вибір мотиви, що спонукають їх до навчального процесу. Отримані результати занесли в табл. 2.

Тобто, основна кількість студентів бажає стати висококваліфікованими фахівцями, у більшості з них, особливо на 4 курсі, спрацьовує почуття власної гідності (схвалення батьків і оточуючих, бажання не відставати і бути прикладом для однокурсників). Лише незначна кількість студентів навчається тільки заради диплома.

Таблиця 2

Мотиви навчання майбутніх юристів (3-4 курс)

<i>курс</i>	<i>Мотиви учіння, що переважають</i>	<i>%</i>
3 (212 студентів)	Бажання стати висококваліфікованим фахівцем	73,1
	Схвалення батьків та оточення	69,0
	Уникнення доган за неуспішність	34,1
	Бажання не відставати від однокурсників	69,8
4 (212 студентів)	Бажання бути прикладом для оточуючих	41,9
	Бажання отримувати стипендію	77,4
	Постійно готуватись до занять, щоб стати висококваліфікованим фахівцем	63,7
	Тільки отримати диплом	33,8

Такі результати свідчать про те, що необхідно підтримувати ці мотиви, тоді зі студентами можна досягти хороших успіхів.

Проведений аналіз свідчить про те, що не дивлячись на наявний досвід професійної підготовки юристів, урахування специфіки становлення і розвитку юридичної освіти в Україні та залучення передового світового досвіду інноваційних методів в юридичній педагогіці керівників, формування економіко-правової компетентності у майбутніх юристів залишається недостатньо дослідженою. Економіко-правова компетентність майбутніх юристів розглядається нами як необхідний компонент вмісту професійної фахової підготовки в системі юридичної освіти.

Дослідження рівня сформованості економіко-правової компетентності у майбутніх юристів необхідно здійснювати на підставі таких критеріїв: когнітивного (знання історії становлення і розвитку економіки і права, теорії і історії держави і права, економічної і правової культури, трудового права, економіки праці, соціальної політики, юридичної психології і конфліктології, економічної теорії), мотиваційно-ціннісного (визнання економічної і правової культури як суспільної та індивідуальної цінності, визнання соціально-правових цінностей як основи поєднання з економічних законів розвитку із законодавчо-правовим регулювання суспільно-економічних відносин, мотивація до розвитку та саморозвитку економіко-правової компетентності майбутніх юристів) та практичного (реалізація норм економіко-правової компетентності та економічної поведінки в правовому полі, економічна культура в системному поєднанні з правовою, навички економічного самоаналізу та прогнозування економічних наслідків власних правових дій). Згідно з виокремленими критеріями та показниками визначено рівні сформованості економіко-правової компетентності майбутніх юристів: високий, середній, низький [150, 182].

Висновки. Результати констатувального етапу експерименту засвідчують переважно низький рівень економіко-правової компетентності досліджуваної категорії фахівців. 67,7% опитуваних відзначили нестачу професійних знань у зв'язку із змінами характеру професійної діяльності юриста та трансформацією функцій юристів у сучасних умовах; 32,1% – виявили труднощі у прийнятті гуманістичних цінностей як основи юридичної роботи та економіко-правової компетентності юриста; 49,3% – засвідчили відсутність адаптивного стилю поведінки, невміння попереджати та вирішувати конфлікти на конструктивній основі, працювати у команді.

Аналіз нормативно-методичної документації, результати опитування юристів свідчить про наявність певних проблем, пов'язаних з недостатньою координацією діяльності мережі освітніх закладів, які готують юристів; відсутність єдиних освітніх стандартів; недостатня спрямованість системи підвищення кваліфікації на подальше кар'єрне зростання юристів; виявлення технократичного підходу до вирішення соціально-економічних

потреб населення. Зазначені компоненти навчально-виховного процесу не розроблені і науково не обґрунтовані, а деякі просто механічно перенесені із загально педагогічного знання.

Використана література:

1. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н. В. Кузьмина. – М. : Высш. Шк., 1990. – 119 с.
2. Методика для диагностики учебной мотивации студентов (А. А. Реан и В. А. Якунин, модификация Н. Ц. Бадмаевой). – Режим электронного доступа: <http://vsetesti.ru/441/>
3. Методика для диагностики учебной мотивации студентов (А. А. Реан и В. А. Якунин, модификация Н. Ц. Бадмаевой) / Н. Ц. Бадмаева. Влияние мотивационного фактора на развитие умственных способностей : монография. – Улан-Удэ, 2004. – С. 151-154.

МАСЛЕННИКОВА Т. А. Научное описание теоретических основ и практической части определения состояния сформированности экономико-правовой компетентности будущих юристов.

В научной статье проведен анализ нормативно-методической документации по обеспечению подготовки специалистов к профессиональной деятельности, приведены теоретические основы и практические результаты опроса сформированности мотивации к профессиональной деятельности будущих юристов (констатирующий эксперимент). Проведенный анализ свидетельствует о том, что не смотря на существующий значительный опыт профессиональной подготовки юристов, учет специфики становления и развития юридического образования в Украине и привлечение мирового опыта инновационных методов в юридической педагогике, формирование экономико-правовой компетентности будущих юристов остается недостаточно исследованной. Экономико-правовая компетентность будущих юристов рассматривается нами как необходимый компонент содержания профессиональной специализированной подготовки в системе юридического образования.

Ключевые слова: *констатирующий эксперимент, профессиональная юридическая деятельность, мотивация к юридической деятельности.*

MASLENNIKOVA T. A. Scientific description of theoretical bases and practical part of definition economic and legal competence future lawyers.

In scientific article is organized analysis normative-methodical documentation, on provision of preparation specialist to professional activity, are brought theoretical bases and practical results of the questioning c shaping motivations to professional activity future lawyer (stately experiment). The analysis shows that despite the existing extensive experience training lawyers into account the specificity of formation and development of legal education in Ukraine and attracting world experience innovative methods in legal pedagogy , the formation of the institutional competence of the future lawyers remains under-researched . Economic and legal competence of future lawyers considered by us as a necessary component of maintenance of vocational training in a specialized system of legal education .

Keywords: *stately experiment, professional legal activity, motivation to legal activity.*